

УДК 657, 656.073.5

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

МИКОЛА БІЛУХА,

доктор екон. наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України,

ТЕТЯНА МИКИТЕНКО,

канд. екон. наук, доцент кафедри аудиту і економічного аналізу

Національного університету державної податкової служби України

У статті вперше викладено теоретико-методичні аспекти митного контролю, його об'єкти, джерела інформації та методичні прийоми. Сформовано принципи митного контролю.

Ключові слова: митний контроль, теорія, методологія.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Забезпечення економічної безпеки, створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні має перебувати під державним контролем. За умов розвитку зовнішньоторговельних відносин, участі у процесах міжнародної митної інтеграції, поширення міграції трудових ресурсів, капіталів, туризму митний контроль істотно ускладнюється й потребує застосування новітніх форм і методів, а також високої професійної підготовки органів доходів і зборів.

Прийняття та введення в дію нової редакції Митного кодексу України від 06.09.2012 р. № 5210-VI наблизило Україну до європейської практики. Запроваджені зміни переміщують акценти впливу від фіскального тиску на боротьбу з корупцією і ухиленням від митного оподаткування, а також забезпечують зростання доходів без створення перешкод для легального бізнесу.

Мета статті – розробка теоретико-методичних аспектів митного контролю, що включає об'єкти, джерела інформації, методичні прийоми.

Аналіз останніх наукових досліджень. Економічні концепції митного контролю не достатньо розроблені, тому не виконують свої функції в митному оподаткуванні, що негативно позначається на бюджетних надходженнях та діяльності органів доходів і зборів. Окремі питання, що відносяться до проведення митного контролю як однієї з функцій діяльності держави знайшли своє відображення в дослідженнях О. Гребельника, В. Пашка, С. Терещенка та ін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Митний контроль є одним із видів фінансового контролю діяльності суб'єктів господарювання, які ввозять, вивозять, здійснюють транзит, передають, зберігають і використовують товари, що переміщуються між митними територіями.

За Митним кодексом ЄС: митний контроль – це певні дії митних органів з метою забезпечення правильного застосування митного та іншого законодавства, що регулює ввезення, вивезення, транзит, передачу, зберігання і кінцеве використання товарів, що переміщуються між митною територією Співтовариства та іншими територіями, та наявність і пересування в межах митної території товарів, що не походять з Співтовариства, та товарів, поміщених під режим випуску для внутрішнього споживання [1].

У п. 24 ст. 4 Митного кодексу України 2012 р. дефініція «митний контроль» формулюється як «сукупність заходів, що здійснюються митними органами в межах своїх повноважень з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку» [2].

Проте таке визначення митного контролю наведено у вузькому розумінні, якому не повністю відповідають певні форми, функції, метод та мета його здійснення у зовнішньоекономічній діяльності. Тому доцільно сформулювати поняття митного контролю.

Митний контроль – функція управління митними операціями підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність з метою забезпечення дотримання вимог нормативно-правових актів з питань державної митної справи та міжнародних договорів України.

Митний контроль за своїм змістом включає перевірку порядку та умов переміщення товарів через митний кордон, їх митне оформлення, застосування тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), справляння митних платежів, здійснення перевірок нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидії контрабанді, боротьбу з порушеннями митних правил, організацію та забезпечення діяльності митних органів й інші контрольні заходи, що здійснюють органи доходів і зборів в межах своєї компетенції, які спрямовані на реалізацію державної політики у сфері ЗЕД.

Метою митного контролю є сприяння розвитку зовнішньоекономічних відносин України для забезпечення національних інтересів та економічної безпеки держави.

Основним завданням митного контролю є сприяння ефективній зовнішньоекономічній діяльності суб'єкта господарювання при перетинанні митного кордону України майном та/або робочою силою, забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України.

Ураховуючи вимоги всіх законодавчих актів, можна окреслити **основні чинники**, які обумовлюють здійснення митного контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності:

- здійснення господарських операції передбачає перетин майна та/або робочої сили через митний кордон України;

- контрагентом українського суб'єкта господарювання є іноземний суб'єкт господарювання;

- суб'єктом контролю є орган доходів і зборів у сфері державної митної діяльності.

Сутність митного контролю за дотриманням законодавства України з питань митної справи полягає у встановленні факту відповідності поведінки суб'єктів переміщення встановленим митним правилам.

Митним кодексом України (ст. 318) визначено, що всі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, підлягають *митному контролю*. Митний контроль передбачає проведення органами доходів і зборів мінімуму митних процедур, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи [2].

Перелік **основних завдань митних органів до-**

ходів і зборів України розкрито у ст. 544 «Призначення та основні завдання органів доходів і зборів» Митного кодексу України:

- забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань державної митної справи;

- створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;

- здійснення митного контролю та виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, у тому числі на підставі електронних документів (електронне декларування), за допомогою технічних засобів контролю тощо;

- аналіз та управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю;

- забезпечення справляння митних платежів, контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати, застосування заходів щодо їх примусового стягнення у межах повноважень, визначених Митним кодексом України, Податковим кодексом України та іншими нормативними актами України;

- застосування передбачених законом заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здійснення контролю за дотриманням усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України;

- здійснення заходів щодо недопущення переміщення через митний кордон України товарів, на які встановлені заборони та/або обмеження, а також таких, які не відповідають вимогам якості та безпеки;

- здійснення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;

- сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності;

- запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на території України;

- ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Митний контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України,

передбачає безпосереднє здійснення контрольних заходів, спрямованих на перевірку відповідності реальної кількості товарів зазначеній у товаросупровідних документах, задекларованій митної вартості – реальній митній вартості, та інші контрольні дії, виконання яких за загальним правилом є умовою пропуску товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон держави. Зокрема, органи доходів і зборів здійснюють Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності, відповідно до якої визначаються ставки ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України.

Отже, заходи організаційного й матеріально-технічного характеру, спрямовані на забезпечення законності й дисципліни суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, виносяться за рамки вузьконормативного визначення митного контролю як діяльності, що виконується в пунктах пропуску через митний кордон або в інших нормативно визначених місцях.

Виходячи із мети та завдання митного контролю, підлягають визначенню його теоретичні принципи у фінансовому контролі.

Принципи митного контролю – це основні, вихідні начала, положення, ідеї, які виражають його сутність як специфічного соціального регулятора, володіють вищим ступенем нормативної узагальненості, зумовлюють зміст конституційних і галузевих прав, мають універсальний характер і надають регулюючий вплив на всі сфери суспільних відносин. Однією з найважливіших функцій принципів митного контролю є забезпечення органічного поєднання публічних і приватних інтересів суб'єктів. Теоретичні принципи контролю в галузі митної справи представляють собою базові ідеї, правила та положення.

Митний контроль здійснюється на **основі теоретичних і методичних принципів**, а саме:

- виключної юрисдикції України на її митній території;
- виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо здійснення державного митного контролю;
 - законності та презумпції невинуватості;
 - єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;
 - спрощення законної торгівлі;
 - визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності;
 - додержання прав та інтересів осіб у межах закону;

- заохочення добросовісності;
- гласності та прозорості;
- вибірковості об'єктів контролю що реалізовується в застосуванні системи управління ризиками, яка дає змогу оптимально використовувати ресурси органів доходів і зборів, не зменшуючи ефективності контролю, і звільняє більшість учасників ЗЕД від зайвого бюрократичного контролю. Процес управління ризиками припускає безперервне відстеження результатів прийнятих рішень та їх коригування. Саме наявність такого зворотнього зв'язку робить управління ефективним;

➤ міждержавного співробітництва, що передбачає взаємодію органів доходів і зборів з органами контролю іноземних держав шляхом підписання угод, проведення спільних контрольних заходів, обміну досвідом у сфері ЗЕД.

➤ відповідальності всіх учасників зовнішньоекономічних відносин;

➤ взаємодії та координації, що передбачає взаємодію органів доходів і зборів, банків, кредитних організацій та інших органів на постійній основі (інформаційний обмін і взаємодія; надання відомостей з урахуванням принципу конфіденційності; спільні та скоординовані контрольні заходи; підготовка спільних пропозицій щодо вдосконалення законодавства; розробка проектів міжвідомчих нормативно-правових актів; обмін досвідом з метою підвищення професіоналізму кадрового складу; проведення науково-практичних семінарів тощо).

Наведений перелік принципів митного контролю не є вичерпним, та й не може бути таким. Органи митного контролю, крім зазначених принципів, у своїй діяльності використовують також інші **засади**, в тому числі: плановість, звітність, самостійність і незалежність у реалізації поставлених завдань, бюджетну ефективність, об'єктивність, результативність, відповідальність, професіоналізм і компетентність, чіткість і логічність пропонованих контролерами вимог, непідкупність суб'єктів контролю; обґрунтованість і доказовість інформації, наведеної в актах перевірок; політична нейтральність; недопущення конфлікту інтересів; сумлінне виконання посадових обов'язків тощо.

На нашу думку, основні принципи митного контролю слід доповнити такими: організація, методологія, об'єктивність, компетентність, гласність, обґрунтованість, неупередженість.

Організація митного контролю – сукупність методичних прийомів та їх процедур, спрямованих

на раціональне виконання контрольного процесу. До них належить комплектування контрольної бригади із числа органів доходів і зборів та інших контролюючих органів, залежно від завдань, поставлених на вирішення контролю. Контрольна бригада повинна складатися з осіб, які мають спеціальну фахову освіту, насамперед з обліку і аудиту, фінансів, митної справи, оподаткування, у кількості не менше двох осіб; передбачається необхідне забезпечення фактографічною інформацією про діяльність платника податків, до якої належать первинні документи, облікові реєстри, баланси, фінансові, податкові звіти. Забезпечення законодавчою, нормативною інформацією – це доступ до бази даних при комп'ютерних технологіях.

Методологія митного контролю – сукупність методичних прийомів обліку і митного контролю, прийомів технічного і спеціального контролю, програмних засобів обробки електронної інформації, прийомів контролю операцій з вітчизняною та іноземною валютою, забезпечення науково обґрунтованими методиками, положеннями.

Об'єктивність – неупередженість при проведенні митного контролю суб'єктів господарювання, фізичних осіб, які є платниками податків і зборів.

Комплектність – контроль має бути сукупністю досліджень діяльності суб'єкта господарювання, яка прямо чи опосередковано впливає на системоутворюючу базу митного оподаткування, митну вартість, розмір митних платежів, своєчасність їх сплати до бюджету.

Компетентність – висока професійність проведення митного контролю із застосуванням наукових методів економічного дослідження, інтегрованої бази даних з діяльності підконтрольного об'єкта з питань застосування інформаційно-телекомунікаційних систем і засобів обробки інформації, яка досліджується контролем.

Гласність – сукупність інформації, яка не становить комерційної таємниці платника податків, але може завадити зовнішньоекономічній діяльності його контрагентів, завдати шкоди акціонерам, засновникам, інвесторам та іншим учасникам пов'язаного бізнесу.

Обґрунтування – результати підсумкового митного контролю, де робляться посилання на нормативну та фактографічну інформацію за участю посадових осіб митного органу та керівництва підприємства.

Неупередженість – це об'єктивне відношення до виявлення оцінки та вжиття заходів до порушення

митного законодавства працівниками доходів та зборів. При цьому митний контроль має ставити завдання не тільки визначення відповідальності конкретних осіб – порушників законодавства, а й головне – створення сприятливих умов для платника податків, спрямованих на попередження недоліків, що негативно впливають на виконання зобов'язань.

На основі принципів запропоновано теоретико-методичні аспекти митного контролю, які забезпечують комплексність дослідження митних взаємовідносин між платниками податків та органами доходів та зборів, наведену на рисунку.

Розглянемо зміст **теоретико-методичних аспектів митного контролю**.

Юридична правомочність підприємства – легітимність зовнішньоекономічної діяльності підприємства та дотримання інших дозволів юридичної особи для виконання митних операцій (наявність ліцензій, патентів, сертифікатів тощо). *Завданням митного контролю* цього об'єкта є встановлення правомірності здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта господарювання відповідно до чинного законодавства, наявності документації щодо ліцензування та квотування операцій, проходження санітарно-епідеміологічного, фітосанітарного, ветеринарного, екологічного, радіологічного, мікробіологічного та інших видів контролю, що є обов'язковою умовою видачі сертифіката відповідності та митного оформлення.

Походження товарів як об'єкт митного контролю перевіряється з метою оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заборон та/або обмежень щодо переміщення через кордон України, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі. При цьому додержується конфіденційність інформації, наданої для цілей визначення країни походження товару, яка не може бути розголошена без спеціального дозволу особи чи уряду, які надали таку інформацію, крім випадків, коли це необхідно для забезпечення розгляду справи в суді.

Місце товару в тарифній класифікації передбачає включення товарів до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), що складається на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів і затверджується Законом України «Про Митний тариф України». Органи доходів і зборів здійснюють контроль правильності класифікації товарів, поданих до митного оформлення, згідно з УКТ ЗЕД.

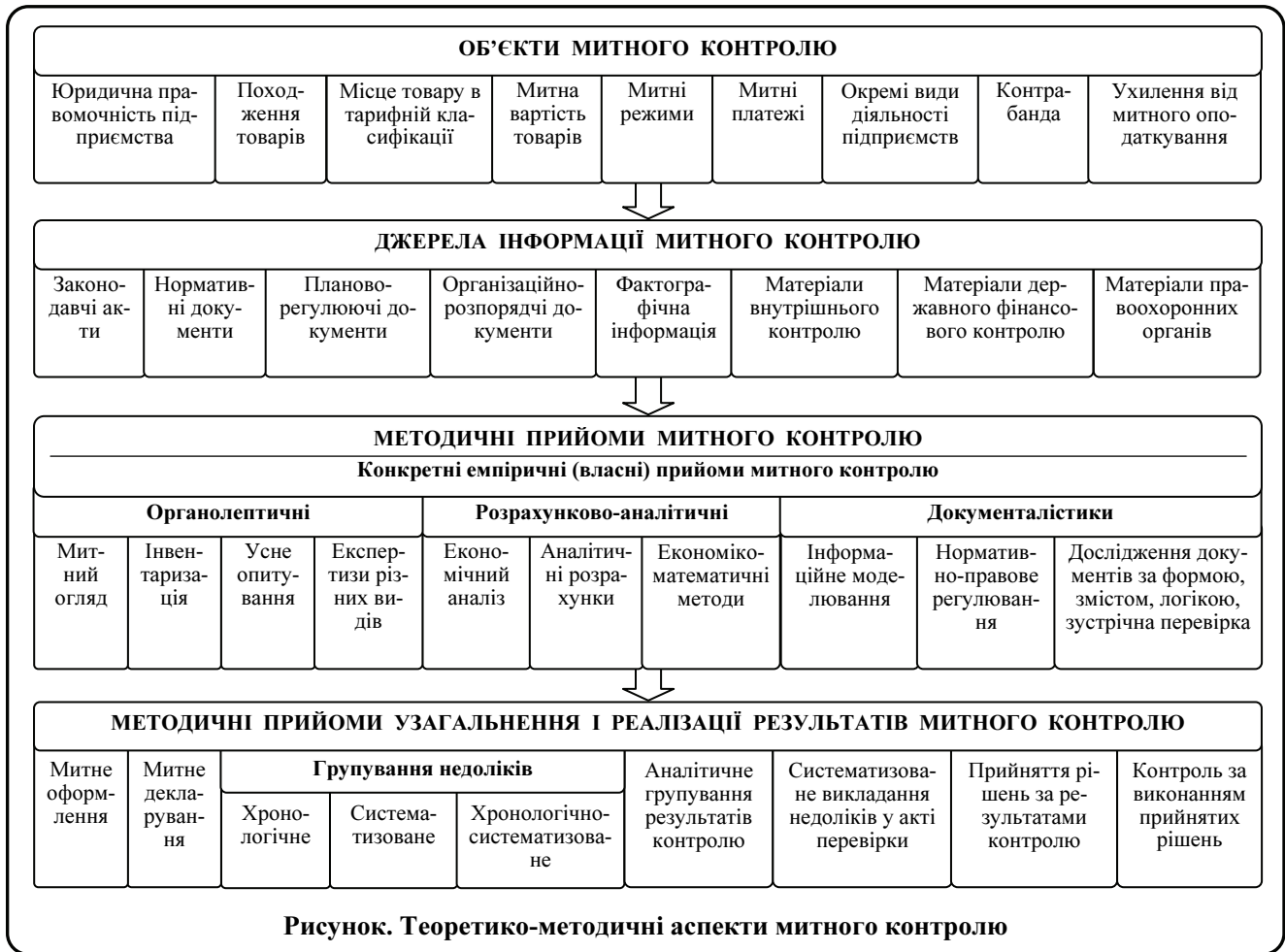

Рисунок. Теоретико-методичні аспекти митного контролю

Митна вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначається декларантом відповідно до норм Митного кодексу України. Контроль правильності визначення митної вартості товарів здійснюється органом доходів і зборів під час проведення митного контролю та митного оформлення шляхом перевірки заявленої митної вартості. Завданням митного контролю є нарахування митних платежів; застосування інших заходів державного регулювання ЗЕД України; ведення митної статистики та розрахунку податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки.

Визначення митної вартості товарів, які ввозяться в Україну відповідно до митного режиму імпорту, здійснюється за такими методами:

- *основний* – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції);
- *другорядні* – за ціною договору щодо ідентичних товарів; за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; способом віднімання вартості та додавання вартості (обчислена вартість), резервний.

Контроль правильності визначення митної вартості товарів за основним методом – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту (вартість операції), здійснюється органом доходів і зборів шляхом перевірки розрахунку, здійсненого декларантом. Кожний наступний метод застосовується лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу.

Контроль визначення митної вартості товарів важливий при перевірці питань, пов'язаних із заявленням неповної та/або недостовірної інформації про митну вартість товарів, у тому числі невірно визначену вартість декларантом, неподання/або відсутності документів, що підтверджують складові митної вартості.

За результатами здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів орган доходів і зборів визнає заявлену декларантом митну вартість чи приймає письмове рішення про її коригування.

Митний режим – це сукупність взаємопов'язаних правових норм, які визначають митні процедури для товарів, що переміщуються через митний кордон України, їх правовий статус, умови оподаткування та обумовлюють їх використання після митного оформлення.

З метою застосування законодавства України з питань державної митної справи запроваджено такі митні режими: імпорт (випуск для вільного обігу); реімпорт; експорт (остаточне вивезення); реекспорт; транзит; тимчасове ввезення та вивезення; митний склад; вільна митна зона; безмитна торгівля; переробка на митній території; переробка за межами митної території; знищення або руйнування; відмова на користь держави.

Декларант має право обрати митний режим, за яким він бажає помістити товари.

Митні платежі включають митний збір (мито), акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) та податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції).

Розмір **митного збору** визначається митним тарифом, який містить номенклатуру товарів, оподатковуваних митним збором. Мито захищає внутрішнього виробника, штучно збільшуючи собівартість імпортного товару, а також служить джерелом поповнення бюджетних коштів. В Україні ставки митного збору є єдиними і не підлягають зміні залежно від осіб, що здійснюють переміщення вантажів через митний кордон України, не залежать від видів операцій.

В Україні застосовують такі види ставок мит залежно від способу стягнення:

- **адвалерні** (встановлюються у відсотках від вартості товару);
- **специфічні** (фіксований збір за одиницю ваги або іншої кількості товару);
- **комбіновані** (поєднання приведених першого та другого методів).

У цілях захисту економічних інтересів країни та її внутрішнього ринку від неякісних товарів або недобросовісної конкуренції, а також в інших випадках, передбачених законодавством, до товарів, що ввозяться або вивозяться, можуть тимчасово застосовуватися особливі види мита:

- **спеціальні** – використовуються як захисний засіб, якщо товари ввозяться на митну територію України в таких кількостях чи на таких умовах, які

можуть завдати збитку вітчизняним виробникам;

- **антидемпінгові** – використовуються при ввезенні на митну територію України товарів за ціною, яка є суттєво нижчою за їхню конкурентну ціну та при вивезенні товарів з України за ціною, яка суттєво нижча від ціни інших експортерів подібних товарів, якщо такі операції можуть завдати збитку загальнодержавним інтересам;

- **компенсаційне** – використовується при ввезенні чи вивезенні товарів, під час виробництва яких використовувалася субсидія, якщо таке вивезення чи ввезення загрожує вітчизняним товаровиробникам або перешкоджає розширенню виробництва подібних товарів в Україні;

- **сезонне** – встановлюється на окремі товари на термін, не більше чотирьох місяців з моменту його встановлення.

Нарахування, сплата і стягування мита на товар проводиться на основі його митної вартості чи/ї його фактичної кількості (для комбінованих і специфічних митних зборів) відповідно до Митного кодексу України.

Акцизний податок – непрямий податок на споживання високорентабельних видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом України як підакцизні, що включається до ціни товарів (продукції). Контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати акцизного податку з товарів, що імпортуються в Україну, під час митного оформлення здійснюють митні органи, а під час реалізації на території України – податкові органи.

Податок на додану вартість – непрямий податок, який нараховується та сплачується при ввезенні товарів (супутніх послуг) на митну територію України (імпорт), наданні послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським, річковим й авіаційним транспортом та вивезенні товарів (супутніх послуг) у митному режимі експорту або реекспорту, постачанні послуг міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським, річковим та авіаційним транспортом.

Органами доходів та зборів перевіряється достовірність бази оподаткування, яка включає собівартість продукції (робіт, послуг), прибуток, ввізне мито та акцизний податок; загальну суму податкових зобов'язань; суму податкового кредиту; ставок податку, надання пільг, правомірність відшкодування із бюджету сум ПДВ; своєчасність сплати належних сум податку.

Окремі види діяльності підприємств, контроль за провадженням яких здійснюється митними органами – це митна брокерська діяльність, а також відкриття та експлуатація магазину безмитної торгівлі, митного складу, вільної митної зони комерційного або сервісного типу, складу тимчасового зберігання та вантажного митного комплексу.

Валютні операції, що здійснюються підприємствами підлягають контролю щодо дотримання валютного законодавства, декларування валютних цінностей, отримання ліцензій тощо. Органами валютного контролю відповідно до чинного законодавства визначено: НБУ, уповноважені банки, Міністерство доходів та зборів. Залежно від своїх функцій зазначені органи мають різний обсяг повноважень у сфері валютного контролю, зокрема, в межах компетенції Міністерства доходів і зборів – застосування та своєчасне стягнення сум штрафних санкцій за порушення валютного законодавства, правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України.

Контрабанда – переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів.

Ухилення від митного оподаткування – правопорушення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні платником своїх обов'язків зі сплати митних платежів. Завданням митного контролю є своєчасне виявлення та запобігання ухиленням від сплати митних платежів та підвищення економічної безпеки держави.

Джерела інформації включають: законодавчі акти, нормативно-правові документи, планово-регулюючі, організаційно-розпорядчі документи, фактографічну інформацію (первинні облікові документи, бухгалтерський і податковий облік та звітність, матеріали внутрішнього контролю).

Методичними прийомами митного контролю є загальнонаукові та конкретні емпіричні (власні) прийоми контролю. До них належать органолептичні, розрахунково-аналітичні та прийоми документалістики, висвітлені у спеціальній літературі [3; 4].

Методичні прийоми узагальнення і реалізації митного контролю – це митне оформлення, митне декларування, хронологічне групування недоліків, систематизоване групування та хронологічно-систематизоване групування, аналітичне групування результатів контролю, систематизоване викладення недоліків в акті перевірки, прийняття рішень за результатами контролю та контроль за виконанням прийнятих рішень.

Отже, теоретико-методичні аспекти митного контролю спрямовані на розробку фахових знань окремого виду контролю економічної діяльності.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. **Митний** кодекс Співтовариства: Регламент (ЄС) № 450/2008 Європейського Парламенту та Ради від 23.04.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kompmp.rada.gov.ua>

2. **Митний** кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

3. **Білуха М.Т.** Теорія фінансово-господарського контролю: [підручник] / М.Т. Білуха. – К.: Вища школа, 1990. – 279с.

4. **Білуха М.Т.** Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: [підручник] / М.Т. Білуха, Т.В. Микитенко. – К.: УАОІ. – 2006. – 888 с.

5. **Гребельник О.П.** Основи митної справи: [посібник] / О.П. Гребельник. – К.: ЦУЛ, 2003. – 600 с.

В статье впервые изложены теоретико-методические аспекты таможенного контроля, его объекты, источники информации и методические приемы.

Ключевые слова: таможенный контроль, теория, методология.

The article first disclosed the theoretical and methodological aspects of customs, its objects, sources of information and instructional techniques.

Keywords: customs, theory and methodology.